Industrie Emmen kan garen spinnen bij samenwerking in transities

Een verkenning naar samenwerking van de industrie in Emmen op het gebied van de energie- en grondstoffentransitie

EINDCONCEPT

Jan Paul van Soest en Hans Wiltink
Juli 2021

Colofon

Dit rapport is opgesteld met de grootst mogelijke zorgvuldigheid door De Gemeynt BV ('De Gemeynt'). De Gemeynt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor directe of indirecte schade aan gebruikers als gevolg van dit rapport. Het auteursrecht van deze publicatie berust bij De Gemeynt.

Pb 2021- Emmen industrie - samen duurzaam

Juli 2021

De Gemeynt BV
Postadres: Polstraat 14i
7411 KB Deventer
www.gemeynt.nl

Inhoud

Resumé, volgende stappen **4**

1. Inleiding **6**

2. Klimaatneutrale (proces)industrie **7**

3. Organisatie van de transities **8**

3.1 Plannen voor de transities *8*

3.2 Uitkomsten gesprekken *9*

3.3 Ingrediënten voor de organisatie van de transities *10*

3.4 Voorstel organisatie transities *12*

Bijlage: Geraadpleegde personen **14**

Bijlage: Energievisies voor Emmen **15**

Resumé, volgende stappen

Nu de doelen voor klimaatbeleid en circulaire economie steeds scherper worden, breekt een volgende fase in de energie- en grondstoffentransitie aan. De industrie in Nederland kan een wezenlijke rol spelen, die kansen met zich meebrengt. Dat geldt ook voor het industriecluster in Emmen, en breder ook voor de industrie in Drenthe verbonden met het Noord-Nederlandse industriecluster rondom Eemshaven.
Om de kansen te ontwikkelen en om verdergaande stappen te kunnen zetten is samenwerking nodig, ook tussen partijen die tot heden elk hun eigen spoor met succes konden bewandelen. Toekomstige oplossingen zijn innovatieve oplossingen waarbij meerdere schakels in de keten betrokken moeten zijn om er een succes van te maken. Of waarbij verschillende spelers op een bedrijventerrein slim energie, grondstoffen en reststromen uitwisselen. De oplossingen van de toekomst vergen CO_2-vrije energiedragers en *feedstocks*, zoals elektriciteit, groen gas, warmte en waterstof. Die nopen op hun beurt tot aanpassingen van de infrastructuur en processen. Meerdere aspecten zullen bepalend zijn voor het succes van de verduurzaming van de industrie.

Veranderingen in de industrie(clusters) kunnen positieve effecten hebben voor andere sectoren in de transitie, bijvoorbeeld als de industrie schone grondstoffen en energiedragers zoals warmte aan de gebouwde omgeving kan leveren. De industrie kan kartrekker voor een bredere transitie zijn. Samenwerking is daartoe dan niet alleen geboden *binnen* de industrie, maar ook *tussen* de industrie en andere sectoren, en met overheden die beleid maken en ondersteuning bieden.

Voor u ligt een eerste verkenning van mogelijke samenwerking om de energie- en grondstoffentransitie van de industrie in Emmen en omstreken te versnellen. Die samenwerking is nog maar beperkt op gang aan het komen, terwijl technisch-economische analyses (o.a. Systeemschets Emmen 2030) laten zien dat er veel mogelijkheden voor CO_2-reductie, industriële ecologie en innovatieve concepten zijn. Naast de vraag wat de opties zijn, is het een belangrijke vraag wie het proces op gang wil brengen. De individuele bedrijven in Emmen? GETEC als beheerder van het park en als leverancier van utilities? De netbeheerders? Of het nieuwgevormde Drentse samenwerkingsverband SBD? Of de overheid, zoals de gemeente, als verbinder van partijen om gezamenlijke doelen te realiseren die niet goed door elk individueel te realiseren zijn? Of ligt deze taak primair toch bij de provincie Drenthe? Elk van de partijen lijkt te aarzelen het voortouw te nemen. Terwijl het voor de meesten wel duidelijk is dat *als* eenmaal een samenwerkende coalitie is gesmeed, er zicht ontstaat op nieuwe kansen, aanvullende publieke financiering uit een veelheid van fondsen, op slimme energie- en grondstoffenuitwisseling en meer.

Voorstel is onze analyse en de vraag naar het initiatief tot samenwerking en organisatie ervan in eerste instantie te bespreken met de gemeente Emmen en de industrie aldaar, aan een industrietafel Emmen. De industrie en de gemeente Emmen hebben gezamenlijk de sleutels in handen om de aarzelingen te doorbreken en een initiatief te starten. Daarna kunnen vervolgstappen worden gezet: ontwikkeling van een gezamenlijk beeld/toekomstvisie, het maken van een plan de campagne, zoeken naar financieringsmogelijkheden, uitbreiden van de samenwerking met o.a. de provincie Drenthe, gezamenlijke lobby voor passende randvoorwaarden.
Het advies is om de volgende onderwerpen met de belangrijkste spelers te bespreken, in eerste instantie zoals gezegd gemeente en industrie:

- Worden de kansen en bedreigingen, en sterke en zwakke punten van de industrie in Emmen herkend, zoals die uit verschillende analyses blijken (en in deze verkenning worden samengevat)?
- Wordt de inschatting gedeeld dat de energie- en grondstoffentransitie overwegend kansen voor de industrie in en rond Emmen met zich meebrengt?
- Idem dat ontwikkeling van de kansen voor de industrie een positief effect op andere sectoren kan hebben, zoals de gebouwde omgeving en de energie-infrastructuur?
- Welke samenwerking en met welke partijen is nodig om de kansen te verzilveren?
- Wie zou(den) het voortouw moeten nemen om de benodigde samenwerking te realiseren? Wie willen participeren, met welke rol en inzet?
- Kan een gezamenlijke ontwikkelagenda worden opgesteld?

We adviseren dat de gemeente Emmen het initiatief neemt voor de eerste industrietafel.

1. Inleiding

Unus pro omnibus, omnes pro uno is een Latijnse spreuk die in het Nederlands betekent: "Eén voor allen en allen voor één". Deze spreuk is het nationale devies van Zwitserland en van de drie musketiers, naar het verhaal van Alexandre Dumas. Het zou ook een goed motto voor de volgende fase in de energie- en grondstoffentransitie kunnen zijn: samenwerking kan meer brengen dan de optelsom van individuele sporen.
Geldt dit motto ook voor de industrie in Emmen? Het antwoord is: (nog) niet. De individuele bedrijven zijn wel bezig met de vraag op welke wijze de energie- en de grondstoffentransitie kan worden gerealiseerd, maar de kansen die er liggen door samen te werken zijn nog maar beperkt in beeld, en er wordt in beperkte mate gezamenlijk aan gewerkt. De toepasselijke vraag is ook wie er garen bij gaat spinnen?

Vele initiatieven in Nederland laten zien dat de samenwerking in deze transities georganiseerd moet worden. Dat zal alleen werken als er voordelen zijn voor alle betrokkenen. In de transitietheorie markeert groeiende samenwerking op weg naar duurzaamheid tussen eerst los opererende, elkaar deels ook concurrerende spelers, de overgang van fase 2, de fase van destabilisatie en versnelling, in een transitie naar fase 3, de fase van chaos en emergentie waarin dominante bestaande structuren wegvallen en er nieuwe voor in de plaats komen[1]. De samenwerking betreft onder andere het definiëren van overstijgende belangen en het gezamenlijk creëren van de juiste randvoorwaarden, zodat elk van de spelers individueel ook weer verder kan ontwikkelen. Bijvoorbeeld: Groningen Seaports en de Noordelijke industrietafel zijn regelmatig in het nieuws met hun plannen op het gebied van de waterstofeconomie. Op die manier worden ook gezamenlijke middelen bijvoorbeeld uit Europa verkregen die als cofinanciering worden ingezet. Gezamenlijke plannen van de industrie in Drenthe komt men zelden tegen in de media. Dat kan zijn omdat die plannen er (nog) niet zijn, omdat er (nog) geen behoefte aan is, of omdat het organiserend vermogen er (nog) niet is. Terwijl door de oogharen kijkend naar de industriesituatie in Emmen en omstreken de kansen er volop zijn en daarmee aanspraak kan worden gemaakt op EU-fondsen.

Om hier meer inzicht in te krijgen heeft De Gemeynt een korte verkenning uitgevoerd om te onderzoeken of en hoe de industrie in Emmen in samenspel met overheden zoals de gemeente en de Provincie Drenthe zich het beste kan organiseren. Doel van organisatie en bundeling is dat slagvaardig kan worden ingespeeld op de trend naar vergroening (energie- en grondstoffentransitie), en op de financieel-economische ruimte die daarvoor landelijk en regionaal aan het ontstaan is. En om op basis van die verkenning een voorstel te doen voor de volgende stappen.

Dit rapport is gebaseerd op de onderwerpen die zijn besproken met een aantal relevante spelers in Emmen en in Drenthe, en op verschillende plannen die er zijn voor de energietransitie in deze regio. Dit rapport richt zich op de procesindustrie in Emmen, waarbij ook is gekeken naar de relatie met ontwikkelingen op provinciaal niveau.

---

[1] DRIFT – staat van de transitie

2. Klimaatneutrale (proces)industrie

In het klimaatbeleid groeit de aandacht voor de mogelijkheden van een klimaatneutrale (proces)industrie. De industrie kan misschien wel de kartrekker voor de bredere transitie zijn, is een groeiend idee. Dat is een interessante gedachte: de industrie kan gemiddeld genomen tegen lagere kosten CO_2 (en andere broeikasgassen) reduceren dan andere sectoren. Maar in een competitieve internationale markt gaat dat niet vanzelf, er is gericht stimulerend beleid nodig om het potentieel te realiseren.
De industrie kan daarnaast een bron zijn voor reststromen en restwarmte voor andere sectoren. Ook dat vergt, naast samenwerking, stimuli en afspraken.
En tenslotte kan de industrie door zijn omvang en energieverbruik een belangrijke drager zijn voor het toekomstbestendig maken van de infrastructuur voor klimaatneutrale energiedragers als elektriciteit, waterstof en groen gas. En dat kan weer de weg plaveien voor veranderingen in andere sectoren, zoals de gebouwde omgeving, land- en tuinbouw en transport. Wederom: dat gaat niet vanzelf, maar vergt gerichte actie.

Deze nieuwe ontwikkelingen brengen kansen voor economisch verstandige verduurzaming met zich mee, en naar het zich laat aanzien ook instrumenten en (financiële) regelingen die dit kan bevorderen. Het vergt een bundeling van krachten en trekkracht om de kansen ook gerealiseerd te krijgen.
Er is echter een opmerkelijke paradox: de (marginale) kosten om de uitstoot van CO_2 te reduceren zijn van alle sectoren weliswaar het laagst in de industrie, alleen kunnen de potentiële emissiereducties niet gemakkelijk worden gerealiseerd omdat zelfs een beperkte prijsverhogen niet kan worden doorberekend op de wereldmarkten als concurrenten niet ook dergelijke maatregelen doorvoeren.
Dat betekent dan dat andere, niet-'exposed' sectoren met hogere reductiekosten *wel* maatregelen moeten nemen. Per saldo kost het klimaatbeleid de 'BV Nederland' daardoor meer dan strikt genomen nodig zou zijn. Dat kan alleen doorbroken worden als de samenleving op een of andere wijze mee gaat betalen aan maatregelen die in de industrie genomen kunnen worden, zodat én de industriemaatregelen worden genomen én de concurrentiepositie intact blijft. Dat vergt echter begrip, vertrouwen, waardering en zelfs trots vanuit de samenleving die op die basis medefinanciering van maatregelen in de industrie fiatteert of accepteert. Zo ontstaat een vicieuze cirkel: als de industrie vooral blijft hameren op de individuele onderneming en de beperkte speelruimte die de individuele onderneming heeft, weinig samenwerking zoekt en vanuit die enigszins geïsoleerde positie de politiek ervan probeert te overtuigen vooral niet te veel klimaatmaatregelen te nemen, kalven begrip, vertrouwen en waardering gemakkelijk verder af.
De industrie hoeft evenwel niet lijdzaam af te wachten en af te houden, maar kan zelf initiatief nemen om de vicieuze cirkel te doorbreken en in samenspel met politiek en samenleving een situatie scheppen waarin de kansen wél kunnen worden waargemaakt.
Dat vraagt dan dat de industrie zich realiseert dat een nieuwe fase in de transitie aanbreekt, en eigen initiatief neemt om deze nieuwe fase te helpen vormgeven.
Zo kan de vraagstelling voor deze verkenning ook worden geformuleerd in industrie-eigen termen: gegeven de veranderingen in de strategische omgevingen van de industrie, die alle wijzen naar verdere verduurzaming, is er nu een business-case voor verdere samenwerking als gezamenlijke transitiemotor? En zo ja, wat is er nodig om die benadering in daden om te zetten zodat de industrie mede kartrekker wordt van de grondstoffen- en energietransitie? Blijft de industrie doen wat ze deed, of neemt zij het initiatief tot samenwerking en creëert zij door samenwerking duurzame kansen?

3. Organisatie van de transities

3.1 Plannen voor de transities

Bij veel bedrijven staan duurzame uitdagingen voor de deur. Bij de chemische en procesindustrie zijn deze uitdagingen extra lastig omdat de technisch-economische uitdagingen – op zich al niet eenvoudig – ook nog eens gerealiseerd moeten worden in een zeer complex systeem waarbij nog vele keuzes openliggen. En omdat voor oplossingen bij de industrie maatschappelijke en politieke support moeilijk te organiseren is.
Op termijn, zeg 2050, zal, als uitvloeisel van het Parijse klimaatakkoord, een economie zonder klimaatemissies moeten worden gerealiseerd, en liefst op zodanige wijze dat dat niet ten koste gaat van de concurrentiepositie, maar deze juist versterkt.

De studies en plannen die zijn gemaakt voor de energietransitie in Emmen laten verschillende mogelijkheden voor de industrie.

We zetten de bevindingen uit een aantal studies en rapporten op een rij, waarvan het goed is te vermelden dat wij kennis mochten nemen van een aantal dat nog in concept is.

- De concept-Energienota 2021-2022 geeft aan dat Emmen in wil zetten op vier thema's om een evenredige bijdrage te leveren aan de nationale doelstellingen. De thema's zijn hernieuwbare energieproductie, CO_2-arme industrie, CO_2-neutrale gebouwde omgeving en Participatie, communicatie, innovatie, kennis en onderwijs. Als voorbeelden voor een samenwerkend energiecluster worden de Eemsmond en Chemelot genoemd.
- Het rapport Toekomstig energiesysteem Emmen geeft drie scenario's weer voor het toekomstige energiesysteem waar biogas, geothermie en waterstof een rol gaan spelen.
- Het rapport procesindustrie agenda Drenthe noemt de volgende kernthema's van de procesindustrie in Drenthe: technisch personeel, energie, circulariteit, automatisering en digitalisering en innovatie. Daarin wordt gesteld dat door een gezamenlijke focus op de kernthema's de procesindustrie hoogwaardige producten kan blijven maken die een positief economisch, ecologisch en sociaal effect hebben op de samenleving als geheel.
- Het deelmasterplan Emmtec geeft aan dat de energie- en klimaatopgave voor een belangrijk deel door de industrie moet worden ingevuld omdat zij grootverbruiker is van energie in Emmen als innovatief en stuwend cluster van de regionale economie.
- Eind vorig jaar is een Systeemschets Emmen 2030 verschenen (Royal Haskoning-DHV) die de mogelijkheden voor verschillende sectoren in kaart brengt. De gemeente Emmen wil voor al deze onderdelen activiteiten op gang brengen, bij voorkeur in de vorm van opgavegestuurd werken, en in nauwe samenwerking met de doelgroepen. Dat is in het bijzonder voor de industrie van belang, waar een gemeente maar in beperkte mate directe invloed op kan uitoefenen. Idealiter worden de industriële bedrijven zelf trekker van de nieuwe ontwikkelingen.

Voor de energietransitie is het voorts van belang dat de infrastructuur beschikbaar komt die nodig is om verdere verduurzamingsstappen te zetten. Veel routes naar nul-

klimaatemissies lopen via hernieuwbare elektriciteit en/of klimaatneutrale waterstof, dat laatste niet alleen als energiedrager maar ook als 'groene' feedstock voor de chemische en procesindustrie. Maar over hoe de infrastructuur van de toekomst eruit komt te zien, daarover is nog veel discussie. De mogelijkheden voor systeemintegratie (slim afstemmen van veranderingen in de vraag, de infrastructuur en het aanbod[2]) zijn groot, maar het is pionieren, en het vraagt intensieve samenwerking tussen verschillende partijen om een gemeenschappelijke toekomst te realiseren. Dat geldt evenzeer voor de mogelijkheden van 'industriële ecologie', de verknoping van energie- en grondstoffen op een bedrijventerrein of in een breder gebied, waardoor in beginsel zeer efficiënt kan worden gewerkt.

3.2 Uitkomsten gesprekken

De vraagstelling voor deze verkenning is om aan te geven hoe de organisatie van de energie- en grondstoffentransitie in de industrie in Emmen en omstreken georganiseerd is en zou moeten worden. Daartoe is gesproken met een aantal sleutelspelers in de industrie in Emmen en omgeving. In de gesprekken is een aantal onderwerpen regelmatig genoemd.

- *Energietransitie*.
  De geraadpleegde personen geven aan dat er verschillende visies en plannen zijn voor de energietransitie, maar dat de samenhang onvoldoende is. Er is (nog) geen gedeeld en gedragen beeld over wat het resultaat moet zijn en hoe daar te komen. Deze constatering sluit aan bij de indruk die De Gemeynt heeft gekregen na het lezen van verschillende plannen en visies.
  Qua plannen en visie is Groningen verder met de organisatie van de energietransitie dan Drenthe. Groningen heeft logischerwijs gekozen voor een prominente rol in de waterstofeconomie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de bestaande gasinfrastructuur en van de aanlanding van duurzaam opgewekte elektriciteit. Qua plannen is GZI-next een goed voorbeeld van de samenwerking tussen private en publieke partijen met als doel om het terrein te verduurzamen en ook voor het GETEC-park zijn er verschillende plannen zoals het warmtenet. De personen geven wel aan dat er behoefte is om meer samenhang in de plannen én daardoor meer kansen voor business opportunites te creëren.

- *Grondstoffentransitie*.
  Voor de grondstoffentransitie zijn er beduidend minder plannen dan voor de energietransitie. Dat stemt overeen met ons beeld op landelijk niveau, ook daar is het klimaatbeleid en zijn de klimaat-maatregelen verder ontwikkeld dan die voor de circulaire economie. De beleidsnotitie van de provincie op dit gebied geeft wel al richting aan.

- *Uitvoering*.
  De beperkte samenhang van de plannen voor de energie- en grondstoffentransitie van de industrie in Emmen, heeft ook zijn weerslag op de uitvoeringsagenda. In lijn met de

[2] Zie bv onze 'Handreiking Systeemintegratie, SEIN', https://uploads-ssl.webflow.com/5f3afd763fbfb08ae798fbd7/5f73433eb34c952ba9346430_EDN%20Handreiking%20SEIN%20-%20september2020.pdf

wens voor meer samenhang van de plannen geldt dat ook voor een meer samenhangende investerings- en uitvoeringsagenda voor de transities.

- *Samenwerking*.
  De energie- en grondstoffentransitie vragen om samenwerking in de keten en van bedrijven en overheden. Dat is onvoldoende georganiseerd. Er is wel bilateraal overleg. De plannen die de industrietafel Noord-Nederland onder leiding van Groningen Seaports heeft gemaakt worden als voorbeeld genoemd van een samenwerking.
  In de provincie Drenthe zijn een aantal gemeenten die industrieën huisvesten. Naast Emmen zijn Meppel/Coevorden en Hogeveen genoemd. Meerdere geïnterviewden geven aan dat het nodig is dat gemeenten en bedrijven op gemeentelijk niveau gaan samenwerken aan deze transities.

  De partijen die wij gesproken geven aan dat de overheid (of een overheidsbedrijf, wat ook vaak gebeurt zoals een havenbedrijf) het initiatief, de regie, moet nemen. Kijkend naar het schaalniveau voor de samenwerking zijn twee varianten genoemd, het gemeentelijke niveau of provinciaal niveau. Partijen die pleiten voor een organisatie op gemeentelijke niveau doen dat om aan te sluiten bij bedrijvenparken. Omdat de provincie voor een aantal industrieën het bevoegd gezag is, is dit voor hen het te prefereren schaalniveau. Daar staat tegenover dat de facilitatie voor samenwerking niet per se op dat niveau plaats hoeft te vinden, concentratie op een samenhangend cluster is dan logischer. Daarom wordt ook wel bepleit juist bij Emmen te beginnen en mogelijk in een later stadium te verbreden.

- *Focus.*
  De zware industrie (procesindustrie) heeft eigen kenmerken en een eigen dynamiek. Die verdient onversneden aandacht, en trekkracht. Als op die manier kansen worden gecreëerd, bijvoorbeeld netverzwaringen voor elektrificatie, aantakking op een waterstofbackbone en andere kunnen andere sectoren zoals MKB of de gebouwde omgeving daarvan profiteren, maar dat wil niet zeggen dat ze van meet af aan in het samenwerkingsverband hoeven deelnemen, dat kan zich beter concentreren op de specifieke dynamiek van de zware industrie.

3.3 Ingrediënten voor de organisatie van de transities

Een logische vervolgstap is nu de verdere samenwerking te organiseren met als doel om gezamenlijk de kansen die er zijn voor de industrie te pakken. De Drentse industrie, onder andere door de recent opgerichte Stichting Samenwerkende Bedrijven Drenthe, begint zich meer te organiseren, zodat in bredere context stem kan worden gegeven aan haar belangen en toekomstvisie. Er zijn al nauwe banden met het Groningse energiecluster en de plannen voor verduurzaming omvatten deels ook de Drentse industrie.

In Emmen zijn globaal gezien twee bedrijfsclusters relevant. De eerste is GETEC met een aantal bedrijven die kunststoffen en polymeren verwerken en recyclen en het tweede cluster is het Gaszuiveringsterrein, beter bekend als GZI. De bedrijven op het GETEC-terrein met Teijin en DSM richten zich op het verwerken van polymeren tot garens en andere toepassingen. Teijin en DSM zijn op dit gebied internationale spelers. En in hun kielzog zijn andere polymeerbedrijven actief in Emmen. Het tweede cluster is georganiseerd rondom de toekomst van de Gaszuiveringsinstallatie (GZI). Omdat de

gaswinning wordt afgebouwd is een publiek-privaat consortium druk bezig met alternatieven onder de noemer GZI-next. In de afgelopen periode is het gebied van de voormalige gaszuiveringsinstallatie van NAM klaargemaakt om de locatie om te vormen tot een heuse energiehub onder de noemer GZI Next. Daarbij wordt gekeken of en hoe de bestaande gasinfrastructuur en kennis ingezet kan worden voor duurzame energievoorzieningen waaronder groen gas en waterstof. Belangrijke 'waarden' van dit goed lopende initiatief zijn de goede samenwerking van publieke en private partijen en het vertrouwen dat men heeft in elkaar om samen tot een nieuwe duurzame invulling te komen van het terrein, dat onder andere duurzame energieopwekking, waterstof en groen gasproductie omvat.

Wat betreft de organisatie van de transities zijn de volgende ingrediënten relevant:

- *Toekomstvisie duurzame industrie*
  Voordat de organisatie van de energie- en grondstoffentransitie gecoördineerd ter hand kan worden genomen moet de samenhang van de plannen voor een klimaatneutrale en circulaire industrie in Emmen verder worden uitgewerkt. De keuze wordt mede bepaald door waar de industrie in Emmen nu goed in is en moet voortbouwen op de richting die de industrie heeft ingezet. Opties die worden genoemd zijn de circulaire kunststoffen, agro-industrie, en groene chemie.

  De richting van een duurzame industrie in Emmen lijkt, voortbouwend op de plannen van de bedrijven op GETEC en de plannen voor GZI-next, zich wel af te tekenen richting duurzame polymeren geproduceerd op een klimaatneutrale en circulaire wijze. Maar hoe snel en wie daarvoor nodig zijn, zijn vragen die de bedrijven, overheden en netbeheerders samen moeten beantwoorden. Het is aan hen om hierin gezamenlijke keuzes te maken. Een SWOT-analyse kan hierbij helpen.

- *Uitvoeringsplannen*
  Nadat een samenhangende langetermijnvisie voor een klimaatneutrale en circulaire industrie in Emmen is ontwikkeld is het tijd voor daadkracht en actie die moet resulteren in een gezamenlijke uitvoerings- en investeringsagenda.

- *Samenwerking*
  Daar waar nu nog sprake is van beperkt georganiseerde contacten en overleggen, vraagt de volgende fase om een gestructureerde samenwerking van bedrijven en overheden:
  De voorkeur die in de gespreken naar voren is gekomen is dat overheden de regie voeren gericht op onderwerpen zoals samenwerking, visieontwikkeling en uitvoeringsplannen, zowel op gemeentelijk als op provinciaal niveau. De plannen voor de twee schaalniveaus moeten op elkaar afgestemd worden.
  - De energie-infrastructuur zal een belangrijke rol spelen bij de realisatie van de transities. De netbeheerders hebben behoefte aan concrete plannen van de industrie en van de bedrijventerreinen welk type energie er nodig is, zodat zij de bijpassende infrastructuur kunnen gaan ontwikkelen. Deze vraag die de netbeheerders stellen komt overeen met de vraag die de energiebedrijven en de industrie stellen. Netbeheerders vragen om duidelijkheid van energiebedrijven en industrieën, energiebedrijven vragen om duidelijkheid van netbeheerders en industrieën en industrieën vragen om duidelijkheid van energiebedrijven en netbeheerders. Dit kip-ei probleem kan alleen doorbroken worden door het als een

kip én ei vraagstuk te zien. De betrokkenen, inclusief overheden die voor vergunningen en andere ondersteuning kan zorgen, komen hier alleen maar uit door gezamenlijk dit vraagstuk te beantwoorden. De organisatie GZI-next is genoemd als voorbeeld hoe publieke en private partijen samenwerken aan de transitie van het GZI-terrein

3.4 Voorstel organisatie transities

De tijd dat individuele bedrijven opeigen kracht, individueel de energie- en grondstoffentransitie kunnen doorlopen lijkt achter ons te liggen. De conclusie op basis van de gevoerde gesprekken is dat deze transities om een nauwere samenwerking van de industrie met de gemeente Emmen vraagt die voortbouwt op de plannen van de gemeente en van de bedrijven, en die resulteert ineen breed gedragen visie voor een klimaatneutrale en circulaire industrie in Emmen. Bij het ontwikkelen van die visie is het raadzaam om ook lokale maatschappelijke groeperingen te consulteren.

Wij adviseren dat de gemeente Emmen een industrietafel inricht met grote bedrijven en industrieën, waarin publieke en private partijen samenwerken én waar naar steun wordt gezocht bij maatschappelijke groeperingen. Aan de industrietafel wordt gewerkt aan coalitievorming, aan gezamenlijke visie-ontwikkeling, worden samen uitvoeringsplannen gemaakt, wordt financiering én cofinanciering voorbereid, en kan een gezamenlijke lobby voor goede randvoorwaarden worden opgezet. Een hoofdvraag is wat de gezamenlijke toekomst is c.q. moet worden, van de industrie in Emmen in het licht van de energie- en de grondstoffentransitie. Cruciaal daarbij is op zoek te gaan welke nieuwe samenwerkingsverbanden er mogelijk en nodig zijn en welke nieuwe kansen deze kunnen creëren door bedrijfsprocessen meer met elkaar te verbinden. Dat kan op energiegebied zijn door lokale opwek en hergebruik van restwarmte, en het kan liggen op het gebied van biobased grondstoffen en grondstoffen(her)gebruik. Een andere cruciale vraag aan de tafel is welke acties de bedrijven zelf of in samenwerking kunnen uitvoeren en welke acties door de gemeente en door de provincie moeten worden uitgevoerd. Andere onderwerpen zijn infrastructuur, vergunningen, wet- en regelgeving en financiering.

Aangezien de plannen voor de energietransitie concreter zijn dan die voor de grondstoffentransitie is het kansrijk om bij het maken van een visie en van uitvoeringsplannen beide transities in samenhang te ontwikkelen. Een goed voorbeeld is het plan van de VNCI 'van Routekaart naar realisatie' dat nadrukkelijk heeft gekeken naar de samenhang en meerwaarde van de combinatie.

Een goed startpunt is om het gesprek aan de industrietafel te beginnen met de individuele plannen die bedrijven in Emmen hebben voor deze transities en vandaaruit te kijken op welke wijze plannen kunnen worden gekoppeld en welke combinaties nieuwe plannen opleveren. De industrietafel Emmen richt zich vooral op de vraag wat nodig is om de plannen uit te voeren en op welke wijze kan worden samengewerkt. De industrietafel moet ook bepalen waar kansen liggen voor een duurzame industrie in Drenthe en op welke rol de industrie in Emmen daarin kan en wil spelen.
Naast het gesprek over de inhoudelijke kant, de *wat*-vragen, is het belangrijk te praten over de *hoe*-vragen. Hoe gaan partijen samenwerken, hoe komen zij tot besluitvorming en wie zijn daarvoor nodig, dat geldt zowel voor de industrieën en bedrijven alsook voor de overheden.

En het derde punt wat relevant is te zorgen dat er een onafhankelijke kartrekker is van dit overleg, waarbij het zeker voordelen heeft om een boegbeeld te hebben die bekend is met de positie en belangen van de industrie in Emmen én die draagvlak heeft bij bedrijven én overheden. Zo'n persoon kan bruggen slaan tussen de partijen die aan de industrietafel zitten, kan deuren openen naar regionale en landelijke politiek en naar fondsen die nodig zijn om de transities te bekostigen.

In de energie- en grondstoffentransitie spelen er vraagstukken op gemeentelijk, op provinciaal en op landelijk niveau. Op gemeentelijk niveau gaat het over het zoeken naar de samenhang van de plannen voor de verschillende bedrijven. De mogelijkheden worden bepaald door welke bedrijven in de gemeente zijn gehuisvest, wat hun plannen zijn en welke mogelijkheden er zijn om door samen te werken de transities sneller, beter, effectiever uit te voeren met meerwaarde voor alle betrokkenen. Dat is een 'zoektocht' die op gemeentelijk niveau moet worden uitgezocht. De gemeente voert de regie voor de planontwikkeling, bedrijven moeten die invullen. Bij het ontwikkelen van de plannen in Emmen wordt geadviseerd dat de gemeente dit gaan doen samen met GETEC, DSM, Teijin, GZI-next en Enexis. Omdat Emmen een aantal grote industrieën heeft ligt het voor de hand dat de gemeente samen optrekt met de provincie waarbij de plannen van Emmen en van Drenthe in lijn moeten liggen met elkaar.

Op provinciaal niveau spelen onderwerpen zoals energie-infrastructuur en vergunningen en op landelijk niveau worden doelen en instrumenten bepaald. De taakverdeling tussen gemeenten met industrieën en de provincie op het gebied van het maken en uitvoeren van beide transities moet helder gemaakt worden, moet op elkaar aansluiten én moet elkaar versterken. De provincie zorgt voor vergunningen en stimulering van de plannen. De volgende partijen zouden betrokkenen moeten zijn op provinciaal niveau: provincie, VNO-NCW, SBD, Gasunie, Enexis en Tennet. In onze ogen is het ook een taak van de industrietafel Emmen om helder aan te geven wat zij zelf lokaal kunnen en willen doen en wat op provinciaal en landelijk niveau verzorgd moet worden.

Concluderend kunnen wij stellen dat de gesprekken met de sleutelspelers hebben laten zien dat er behoefte is aan samenwerking én dat een goed middel hiervoor kan zijn de organisatie van een industrietafel Emmen. Het voorstel is dat de gemeente Emmen deze tafel gaat organiseren én in een later stadium met de provincie overlegt op welke wijze de ideeën van de industrietafel Drenthe mede mogelijk worden gemaakt door acties op provinciaal niveau.

We willen afsluiten met de opmerking dat als de industrie en de gemeente Emmen die niet samen oppakken de kans bestaat dat zij de regie uit handen geven en bijvoorbeeld de provincie 'de lead' neemt. De keuze is aan Emmen.

De verkenning heeft laten zien dat de tijd rijp is voor nauwere samenwerking. Of het lukt dat de samenwerking gaat lijken of die van de drie Musketiers, één voor allen, allen voor één, is verder aan de deelnemers van deze (wellicht ronde) tafel.

Bijlage: Geraadpleegde personen

- Hendrik van der Ploeg – Getec
- Alex Scheper – provincie Drenthe
- Kees van der Sluijs – DSM
- René Jansen - NAM
- Patrick Brouns - SBD
- Jan Albert Westenbrink - VNONCW
- Henk Schimmel – Enexis
- Reinder Hoekstra – NMF Drenthe
- Marjan Kamer – Van Essen - Teijin

Bijlage: Energievisies voor Emmen

Als onderdeel van deze verkenning is een aantal studies en rapporten gelezen die een visie geven op de verduurzaming van het energiesysteem in Emmens.

(bron: Energienota Emmen) Emmen levert in 2030 een evenredige bijdrage aan de nationale doelstelling om de emissie van broeikasgassen met 49% te verminderen ten opzichte van 1990 en is er een duidelijk perspectief op het realiseren van het 2050 einddoel. Emmen zet in op vier thema's:

1. Hernieuwbare energieproductie
2. Naar een CO_2-arme industrie en bedrijvigheid
3. Naar een CO_2-neutrale gebouwde omgeving
4. Participatie, communicatie, innovatie, kennis en onderwijs
   Bijdragen aan het ontwikkelen van een samenwerkend energiecluster van bedrijven en overheid naar voorbeeld van samenwerkende bedrijven Eemsmond en Chemelot met als activiteiten en projecten:
   - Nieuwe gassen.
   - Uitkoppelen restwarmte.
   - Geothermie.
   - Verbinden energie met Biobased economie en circulaire economie.
   - Grootschalig zon en wind.
   - Verduurzamen MKB en tuinbouw.

(bron: Toekomstig Energiesysteem Emmen) De gemeente Emmen heeft de ambitie om in 2050 een CO_2-vrije en welvarende gemeente te zijn. Het huidige en het geplande energiesysteem is in kaart gebracht en er zijn drie scenario's voor toekomstige energiesystemen doorgerekend met het ESSIM-model. De scenario's onderscheiden zich door de invulling van de energievraag van EMMTEC:

1. Biogas: gebruik van biogas
2. Geothermie: Maximale inzet van geothermie
3. Waterstof: gebruik van waterstof

(bron: TNO industrieclusters) Uit de clusterplannen voor de industrie wordt duidelijk dat drie reductieopties voor alle clusters onmisbaar zijn voor het halen van de doelstellingen: CO_2-afvang en -opslag, duurzame elektrificatie van processen en grootschalige inzet van waterstof voor hoge temperatuur warmte en feedstock. Dit betekent dat niet alleen technologische innovaties binnen het cluster noodzakelijk zijn, maar dat ook de energie-infrastructuur nodig om deze energiedragers te transporteren versterkt en/of nieuw ontwikkeld moet worden. Deze nieuwe energie-infrastructuur valt buiten de directe verantwoordelijkheid van de bedrijven in de industrieclusters maar is wel bepalend voor het slagen van de energietransitie.

(bron: Procesindustrie Agenda Drenthe) In Drenthe is de industrie een grote werkgever en er is een aantal bedrijven in de procesindustrie gevestigd met een sterke internationale positie zoals een aardappelzetmeelfabriek en een producent van aramidevezels. De kernthema's van de procesindustrie in Drenthe zijn technisch personeel, energie, circulariteit, automatisering en digitalisering en innovatie. Door een gezamenlijke focus op de kernthema's kan de procesindustrie uiteindelijk hoogwaardige producten blijven maken

die een positief economisch, ecologisch en sociaal effect hebben op de samenleving als geheel.

(bron: Deelmasterplan Emmen) Ruim 70% van het energiegebruik in Emmen wordt gebruikt in de industrie en bedrijvigheid. Een groot deel van de energie- en klimaatopgave ligt dus bij de industrie en dient daarom deel uit te maken van de ontwikkeling van de industrie als innovatief en stuwend cluster in de regionale economie. Binnen de industrie heeft Emmtec Services als grootverbruiker van laagcalorisch aardgas ('Groningen gas') een belangrijke positie. De verbondenheid tussen de industriële verduurzamingsopgave en de gemeentelijke ambities vraagt om samenwerking vanuit ieders eigen verantwoordelijkheden en rollen.
Dit deelmasterplan dient richting te geven aan die opgave met de volgende aandachtspunten:

- De plannen moeten een verbinding houden en maken met landelijke en regionale agenda's en initiatieven zoals de Industrietafel Noord-Nederland, het Deltaplan van de Noordelijke Innovation Board en de procesindustrieagenda Drenthe en met initiatieven die de biobased- en de circulaire economie stimuleren.
- Emmtec services en de gemeente spelen een centrale rol bij de gebiedsgerichte aanpak samen met een aantal andere partijen
- Vergroening van de energievoorziening van het Emmtec Industry en Business Park vraagt om integrale systeemanalyse waarbij efficiencyverbeteringen, hernieuwbare alternatieven voor aardgas en het benutten van reststromen belangrijke hoofdroutes zijn.
- Er zijn veel opties om het aardgasverbruik van Emmtec Services te verlagen. Er is ook een aantal initiatieven die kansen bieden in de vergroeningsopgave.
- Er zijn grenzen aan het optimaliseren van processen en het verbeteren van de efficiency. Systeeminnovaties waarbij nieuwe systemen en processen worden geïntroduceerd zijn dan een volgende stap waaronder elektrificatie in de industrie.
- De oplossingsruimte om de CO_2-footprint van het Emmtec Industry en Business Park te verlagen wordt vergroot door verbindingen te zoeken met andere sectoren zoals de gebouwde omgeving en de glastuinbouw en het ontwikkelen van de waterstof economie, de afbouw van de olie en aardgasproductie, de biobased, circulaire economie en de verbindingsmogelijkheden met Duitsland (het SEREH project).